

YENİYETMƏ GƏNCLƏRİN MƏNƏVİ TƏRBIYƏSİNİN İNKİŞAF GÖSTƏRİCİLƏRİ

Magistrant Y.Ə.Aslanova
Naxçıvan Universitet

Açar sözlər: *milli mənlik, mənəvi tərbiyə, vətəndaşlıq borcu, milli dirçəliş*

Cəmiyyətin müasir mərhələsində elmi-texniki inqilab ictimai həyatın bütün sahələrində - ailə həyatına, istehsal əlaqələrinə, milli münasibətlərə, nəsil arasında varisliyə, əxlaqa, məişət, insan mənəviyyətinə ciddi təsir edir. Elmi kəşflər heç vaxt bədxahlıq niyyəti ilə edilmir. Elmi kəşflər, ixtiralar həmişə ehtiyacdan doğmuş və insanların həyatındakı çətinliklərin yüngülləşməsinə xidmət etmişdir.

Mənəvi tərbiyənin mühüm tərkib hissələrindən biri milli mənlik şüurunun formalaşdırılmasıdır. XX əsrin sonları XXI əsrin əvvəllərindən demokratiyanın təsiri ilə ayrı-ayrı xalqlar kimi Azərbaycan xalqı da öz kökünə, tarixinin açılmamış səhifələrinə müraciət edərək xalqın tarixi kökləri, tariximizin bəzəyi olan görkəmli şəxsiyyətlərin həyat və fəaliyyətini öyrənir, milli özünüdərkini, milli özünüdərsədiyin, özünəməxsusluğun bütün əlamətlərini aşkar etməyə çalışır. Milli rəmzlərə, adətlərə, ənənələrə yeni həyat verilir, dini etiqadlar, müqəddəs bayramlar xalqın özünə qaytarılır. Bu qayıdışda yeni bir ruh, yeni təfəkkür, yeni mənəviyyət öz əksini tapır. Milli həyatın emosional, psixoloji və mənəvi tərəfləri daha da zənginləşir. Bu çox mürəkkəb, gərgin mübarizlərə zəngin və göz yaşları ilə dolu olan özünə, öz kökünə qayıdış, dirçəliş prosesi məktəbli gənclərin gözləri qarşısında və onların fəal iştirakı zəminində baş verir. Hər bir ləyaqətli, dəyanətli, dəyanətli, vətənpərvər gənc özünün əməli fəaliyyəti, təlimə münasibəti ilə, millətin adı və varlığı ilə fəxr edir, milli xarakter, psixologiya və milli mənəviyyətin qolqanad artmasına şərait yaradır.

Milli mənlik şüuru hər bir millətin varlığının, özünüidarə və özünüdərsədiqinin, milli ləyaqətinin və ümumbəşəri keyfiyyətlərinin məcmusudur. Milli mənlik şüurunun komponentlərinə millətin adı, varlığı, dili, dini, xarakteri, adət və ənənələri, psixologiyası, mənəviyyəti, mədəniyyəti və s. sahələr daxildir. Bu komponentlərin məktəbli gənclərin mənəvi şüur və davranışlarında təzahürü milli mənlik şüurunun formalaşması və tərbiyə olunmasıdır. Belə bir formalaşma və tərbiyə olunma həm təlim, həm də sinifdənkənar tədbirlərdə, ictimai-faydalı əmək prosesində baş verir.

Məhz milli ləyaqət, torpağa bağlılıq, vətəndaşlıq dəyanəti bu köklərdən rişələr alır, yeni nəsilləri azadlığa, müstəqilliyə çağırır. Hər bir şagirdə milli mənlik şüuru belə bir zəmin üzərində təşəkkül tapır

və belə bir həqiqəti təsdiq edir ki, mədəniyyətin, elmin, ədəbiyyatın inkişafı xalqın böyüklüyü və kiçikliyindən deyil, həmin xalqın müdrikliyindən, zəngin təfəkkür tərzindən asılıdır. Tarix təsdiq edir ki, heç bir inkişaf, heç bir təkamül, heç bir hadisə zaman və məkan təsirindən kənarında baş vermir. Milli mənəvi mühitin təşəkkülü, sosial mühit məktəbli-gənclərin cəmiyyətdəki sosial vəziyyətinə, ilk öncə onların hiss və duyğularına, ictimai həyatın hadisə və faktlarını duymaq, qavramaq və dərk etmək qabiliyyətinə əsaslı təsir göstərir. Şagirdlər mənsub olduğu millətə aid əlamətlərə (bayrağa, gerbə, himnə, dini etiqada və s.) fəal münasibət bəsləyir, qiymət verir, özlərinin əməli fəaliyyəti üçün nəticə çıxarmaq imkanı əldə edirlər.

Milli mənlik şüurunun formalaşması vətənə, doğma torpağa, yurda məhəbbət yaradır. Torpaq insanın yaşayış və əbədiyyət məskənidir. Məktəblilərin öyrəndiyi fənlər, iştirak etdikləri kütləvi tədbirlər, bədən tərbiyəsi və idman, müxtəlif yarışlar onlarda belə bir əqidəni inkişaf etdirir ki, torpaq, vətən müqəddəsdir. Məktəbli gənclər düzgün dərk edirlər ki, dünyada Azərbaycan xalqı var, yaşayır və özünün çox hiyləgər düşməninə - ermənilərə qarşı mübarizə aparır.

Prezidentimiz Cənab İlham Əliyev söyləmişdir: “Gənc nəslin yetişdirilməsi hər bir ölkə üçün ən başlıca məsələdir. Çünki gələcəkdə ölkənin gələcəyi, müqəddəratı indiki gənclərdən asılı olacaqdır. Nəsillər dəyişir, ölkələr inkişaf edir. Ancaq ənənələr yaşayır, milli dəyərlər yaşayır və ölkənin hərtərəfli, uğurlu inkişafı üçün, Azərbaycan xalqının rifah halının yüksəldilməsi üçün hər bir vətəndaş, hər bir insan öz əməyini göstərməlidir(1).”

Dövlət gənclər siyasəti müvafiq hüquqi sənədlərdə öz əksini taparaq hökumət qurumları tərəfindən həyata keçirilir. Gənclər siyasətinin əsas istiqamətləri “Gənclər siyasəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilib:

Gənclərin mənəvi-əxlaqi tərbiyəsi və mədəni həyatda iştirakı;

1. İstedadlı gənclərə dövlət qayğısı;
2. Gənclərin sağlamlığının qorunması və fizik inkişafı;
3. Gənclərin məşğulluğunun təmin edilməsi;
4. Gənc ailələrə dövlət yardımı;

5. Gənclər təşkilatlarına dövlət yardımı (2).

Milli mənlük şüurunun qabarıq təzahürü olan doğma yurda, torpağa məhəbbət məktəbliləri gözəgörünməz tellərlə bir-birinə bağlayır, onları suverenliyin, milli bütövlüyün qorunması naminə səfərbərliyə alır. Onlar belə bir həqiqəti dərk edirlər ki, milli borc, torpağa bağlılıq, milli qürur və iftixar, vətəndaşlıq hüququ qazanır.

Milli mənlük şüuru, milli özünüdərk vətənlə, torpaqla, mədəniyyət və incəsənətlə bağlı gerçəkliyin təzahürü olub sosial-iqtisadi, mədəni və mənəvi mühitin qavranılması, dərk edilməsi və təsdiqidir. Fəal ictimai varlıq olan məktəbli vətəni, milləti, torpağı hiss və duyğuları vasitəsilə özünü küləşdirir. Milli mənlük şüuru formalaşmış və tərbiyə olunmuş şagird öz xalqının mənəvi sərvətlərinin tarixi inkişaf xüsusiyyətlərini, sosial-etnik cəhətlərini bütün dolğunluğu ilə dərk edir, onlarla bağlı bu və ya digər hadisəyə qiymət verir. Məhz belə bir mürəkkəb prosesdə gənclərdə milli-etnik qrupa mənsub olmaq hissi yaranır.

İnsanlar arasında qarşılıqlı münasibətləri görmək, ürəklə dünyanı dərk etmək milli mənlük şüurunun mühüm şərtlərindən biridir. Lakin milli mənlük şüuru çətin, çox vaxt qanlı mübarizədə təşəkkül tapır. Xalqın mübarizə tarixi insan hünərinin, fədakarlığının parlaq nümunəsidir. Buna görə də belə bir tarixin dərinədən öyrənilməsi, dərk edilməsi zəruridir.

Respublikamızda milli dirçəliş, milli oyanış, tarixin sirlərini açılışı, mədəniyyət və dillə, dinlə əlaqədar məsələlərin öyrənilməsi milli şüurun təşəkkülünə, tərbiyə olunmasına ciddi təkan vermiş, milli özünüdərk və özünü təsdiqi qüvvələndirmişdir. Buna görə də hər bir gəncin milli mənlük şüurunun formalaşması və tərbiyə olunmasına xüsusi qayğı ilə yanaşmaq, onunla planlı, sistemli, mütəşəkkil iş aparmaq vacibdir.

Mənəvi tərbiyənin mühüm tərkib hissələrindən biri də vətənpərvərlikdir. Xalqımızın vətənə, doğma yurda məhəbbəti və bağlılığı öz rişələrini onun folklor nümunələrindən, böyük söz ustalarının əsərlərindən, dövlət xadimləri və sərkərdələrinin, qəhrəmanlarının nümunələrindən alır. Söz dünyasının korifeyləri – Xaqani, Nizami, Tusi, M.Əhvədi, Ə.Təbrizi, Xətai, M.Füzuli, A.Bakıxanov, M.F.Axundov, A.Səhhət, S.Vurğun və b. vətəni, onun gözəlliyini vəsf etmiş, gəncləri vətən torpağının qədrini bilməyə, göz bəbəyi kimi qorumağa çağırılmışlar. Ona görə ki, “insan hissələri içərisində ən müqəddəsi, bəlkə də irsi, fitri mahiyyət daşıyanı, insanı tərəqqiyə, inkişafa, yaradıcılığa təhrik edən vətən sevgisidir, vətənpərvərlikdir. Vətən məhəbbəti, torpağa bağlılıq Azərbaycan oğlu və qızının həyat nəfəsidir. Bu bir həqiqətdir ki, öz arxasında xalqın, vətən torpağının qədrini, onun həyat və mübarizə qabiliyyətlərini dərk

edən hər bir azərbaycanlı oğlu və qızı döyüş meydanında yorulmur, otlar, alovlar içərisindən keçərək vətən torpağının gələcəyi, xalqının şərəf və şöhrəti, namus və qeyrəti naminə mübarizə aparır. Vətən torpağını naminə mübarizə xalqımızın mənəvi varlığı və birliyi uğrunda mübarizə qəhrəmanlıq, mərdlik məktəbidir. Madam ki, insan ömrünün ən böyük zinəti, onu yaşadan qüvvə vətənpərvərlik hissidir, bu hiss gənclərin təlim-tərbiyəsinin əsas ruhu, çırpın ürəyi, düşünən beyni olmalıdır.” Bu müqəddəs və ülvi mənəvi hissənin tərkib hissəsi hərbi vətənpərvərlikdir.

Məktəbli gənclərdə istər dərstdə, istərsə də dərstdən kənar vaxtlarda həyata keçirilən tədbirlərdə hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinə xüsusi diqqət yetirmək tələb olunur. Ayrı-ayrı fənlərin tədrisində yeri gəldikcə məktəbliləri xalqımızın, habelə türk xalqlarının böyük sərkərdələrinin həyatı, fəaliyyəti ilə tanış etmək, onlarda Azərbaycan milli qəhrəmanlıq hissələrini gücləndirməklə yanaşı düşməne nifrət hissi yaradır. Bu zaman xalqın tarixi yaddaşına, milli ləyaqət və heysiyyətinə xüsusi diqqət yetirib deyilməlidir ki, tarixi yaddaşı olmayan xalq başqalarının ovuna çevrilər. Məktəblilərə deyilir ki, türkü heç vaxt bir başqa xalq məhv etməmişdir.

Gənclərimiz tarixi öyrənməklə onun mərdlik, qəhrəmanlıq ənənələrini bu gün igidlik və mərdlik nümunələri ilə qaynaq edib xalqımızın mübarizəsi ilə fəxr etməlidirlər. Bu gün məktəblilərimiz H. Cavid, Ə.Cavad, Y.Vəzir, M.Kazımbəy, A.Bakıxanov, Əhməd bəy Ağaoğlu irsinə, islam dəyərlərinə, Quranın surələrinə, Məhəmməd peyğəmbərin, həzrət Əlinin kəlamlarına daha çox müraciət etməlidirlər.

Xalqın mənəvi tərəqqisində şəxsiyyətlər, xüsusilə görkəmli rəhbərlər çox böyük rol oynayırlar. Atatürk deyirdi ki, böyük şəxsiyyətləri olmayan millət iqtisadi cəhətdən nə qədər güclü olsa da, müəyyən fəlakət, sarsıntı qarşısında məhv olub gedər. O şəxsiyyətlər böyük və görkəmlidirlər ki, onlar tarixi zərurəti, cəmiyyətin inkişafının obyektiv qanunauyğunluqlarını düzgün dərk edir və kütlələrin əməli fəaliyyətini həmin istiqamətə yönəldirlər, kütlənin mənəvi; siyasi birliyinə nail ola bilirlər, xalqı öz arxasınca cəbhəyə apara bilirlər. Belə şəxsiyyətlərdən biri də H. Əliyev idi. O, xalqın birliyini yarada bilmiş, xalqda düşməne qarşı nifrət oyatmış, xalqın yekdil mübarizəyə qalxmasını təmin etmişdir.

Suverenliyimiz yolunda, ərazi bütövlüyümüz uğrunda mübarizədə erməni təcavüzünə qarşı ədalətli müharibədə qalib gəlmək üçün mənəvi katarsis keçirməli, əxlaqi kamilliyə nail olmalı, işimiz haqdır, biz qalib gələcəyik kimi mənəvi əqidə prinsipinə əsaslanmalıyıq. Bu ədalətli mübarizədə hər bir şagirdin milli mənlüyü, milli iftixarı özünü göstərməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin nitqi.
2. https://azertag.az/xeber/AZARBAYCAN_PREZIDENTI_ILHAM_ALIYEVIN_GIRIS_NITQI-367567
3. Gənclər siyasəti haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu. Bakı: 9 aprel 2002-ci il № 297 IIQ
4. Heydər Əliyev Atatürk haqqında. Bakı: AzAtaM, 2003
5. Muxtarova N. məktəblilərdə milli şüurun və milli ləyaqətin tərbiyə edilməsi. Bakı: 1993.
6. Ağayev Ə.Ə. Azərbaycan ictimai-pedaqoji fikrində şəxsiyyətin formalaşması problemi. Bakı: 2005

Indicators of the moral development of adolescent youth

Y.A.Aslanova

SUMMARY

Key words: *national dignity, moral education, civic duty, national revival*

The article says about the moral education of teenagers in modern society, spiritual growth, as well as public policy in the formation of the individual.

Examines indicators moral growth, citizenship, national identity. The indicators of moral growth, citizenship and national identity are being examined. Young people are required to pay special attention to military patriotic education either in lessons as well as in the out-of-school activities. Therefore, it is important to take care about the formation and upbringing of national self-consciousness for each young person with special care and to plan a systematic and organized work with them.

Показатели нравственного развития подростковой молодежи.

Е.А.Асланова

РЕЗЮМЕ

Ключевые слова: *национальное достоинство, нравственное воспитание, гражданский долг, национальное возрождение*

В статье говорится о нравственном воспитании подростковой молодежи в современном обществе, духовном росте, а также о государственной политике в становлении личности.

Исследуются показатели нравственного роста, гражданственность, национальное самосознание и т.д. Gənclərdə istər dərstdə, istərsə də dərstdənkənar vaxtlarda həyata keçirilən tədbirlərdə hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinə xüsusi diqqət yetirmək tələb olunur. Buna görə də hər bir gəncin milli mənlilik şüurunun formalaşması və tərbiyə olunmasına xüsusi qayğı ilə yanaşmaq, onunla planlı, sistemli, mütəşəkkil iş aparmaq vacibdir.